

Imatran seudun luonnonsuojeluyhdistys ry

Jäsentiedote 2/2010 – SYKSY

Yhdistyksen verkkosivut:

www.sll.fi/etela-karjala/imatra

Syksy on parasta aikaa kääpien etsintään.

Mielenkiintoisesta harrastuksesta kertoo sanoin ja kuvin Maija-Liisa Laitinen sivuilla 6-7. Kuvassa oranssikääpä kasvaa alustanmyötäisesti kelomännysssä (Ruokolahti, Rakovuoret).

Raidallinen teemavuosi

Vuosi 2010 on maailmalla ja meillä Suomessa biodiversiteetin eli luonnon monimuotoisuuden juhlavuosi. Luonnonsuojeluliitto valitsi vuoden lajiksi raidan ja lukuisia puu- ja pensaslajeja sisältävät pajut yleisryhmänä. Viereisessä kuvassa esitelty raita sopiikin erinomaisesti monimuotoisuuden teemaan. Sillä on merkitystä maisemapuuna, luonnon rikastuttajana sekä elämää kuhisevana elinympäristönä. Pajuilla on myös pitkät perinteet suomalaisessa kulttuurissa. Pääsiäisen aikaan virpomisvitsoihin haetaan aineksia lähipellon pajukoista – kiiltopaju lienee se tavallisin pääsiäismunien taikavarpu – ja jotkut taitavat vielä pajupillin teonkin. Raitatietoa lisää www.sll.fi/lumo2010/raita

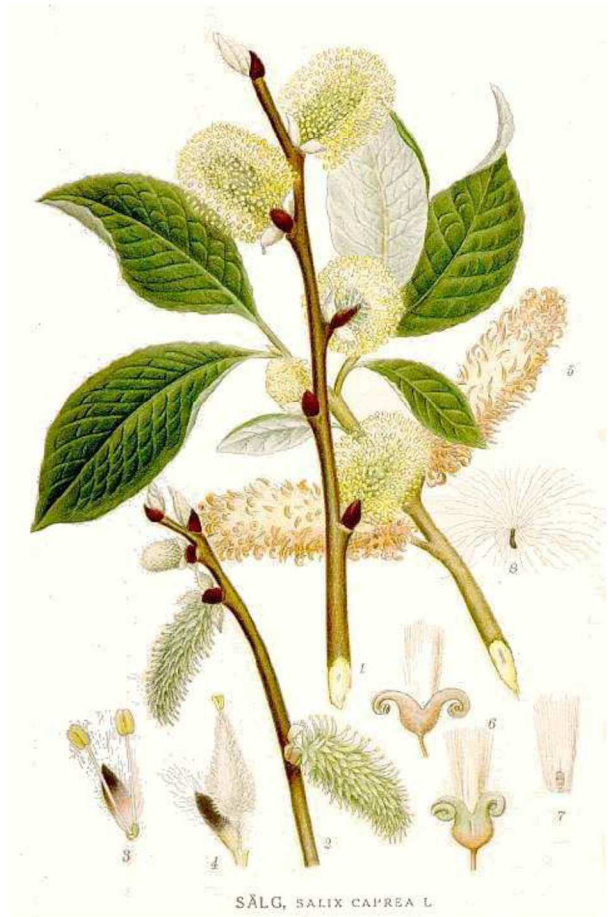
Pajut ovat näyttävimmillään keväisen kukinnan aikaan. Pääsiäispäivänä Vuokselle suuntautuneen linturetken yhteydessä pajunkissoja näkyi monin paikoin, mutta kukkaan asti ne eivät olleet ehtineet – sääli, sillä lämpimät säät olivat houkutelleet jo ensimmäiset tyttö- ja nokkosperhoset lentoon lumiseen maisemaan. Imatrankosken siitepölymittarin mukaan pajujen pääkukinta viivästyivät toukokuun alkupuolelle. Useimmat pajut kukkivat lehdettöminä, mutta halava ja pihoille istutetut valkosalavat ("hopeapajut") pölyttävät viimeisten joukossa kesäkuun alussa lehtien jo puhjettua.

Yhdistyksemme ei tänä vuonna järjestänyt erityisempää raitatapahtumaa, mutta monimuotoisuuden teemaa on käsitelty retkillä ja tässäkin jäsentiedotteessa monelta kantilta. Haasteita riittää, esimerkiksi vieraslajit ovat alati kasvava uhka (s. 3). Terveystemme ja hyvinvointimme perustuu elävään elinympäristöön, niinpä mm. monimuotoisen mikrobilajiston merkitystä korostetaan Kansallisen allergiaohjelman yhteydessä (s. 10–11). Metsäluonnon monimuotoisuudesta puhuttaessa esiin nousevat yleensä kovakuoriaisten ohella käävät, joista voit lukea lisää keskiaukeamalta. Syksyllä voi puolestaan kantaa kortensa monimuotoisuuskekoon auttamalla vaikkapa talvipesän rakentamisessa kotikulman siilille (s. 9)!

Teemavuoden tähän mennessä ilahduttavimpana hetkenä pidän yhdistyksemme kahden pitkäaikaisen aktiivin palkitsemista luonnonsuojeluliiton ansiomerkeillä. **Jouko Sirkiä** ja **Pertti Ahvonen** (s. 4–5) edustavat molemmat monella tavalla sitä aidointa luonnonsuojelun aatetta, minkä varassa paikallisyhdistykset edelleen toimivat ja joita varten tapahtumia on ilo järjestää. Jos heitä olisi joukossamme enemmän, luonnon monimuotoisuus olisi todellakin päätöksenteon ytimessä jo nyt!

Mukavaa kesää kaikille – loppuvuoden tapahtumatiedot perinteiseen tapaan takasivulla!

Kimmo Saarinen, puheenjohtaja

Ansiomerkit kahdelle konkarille

Luonnonsuojeluyhdistys teki huhtikuun alussa Suomen luonnonsuojeluliiton liittohallitukselle esityksen, jolla haettiin SLL:n ansiomerkkejä *Jouko Sirkiälle* ja *Pertti Ahvoselle*. Yhdistyksen toiminnassa molemmat ovat olleet mukana jo 1980-luvulta lähtien ja ansioituneet siinä sivussa myös Etelä-Karjalan luonnonsuojelupiirin toiminnassa.

Luonnonsuojelu on usein raskasta työtä. Vaikka silloin tällöin myönteiset päätökset ja luonnon kannalta parempi lopputulos antavatkin voimia uusiin haasteisiin, varsinkin tärkeimmät ruohonjuuritason toimijat saavat aivan liian vähän ulkopuolista tunnustusta ja kannustusta tärkeään työhönsä.

Omien keskuudessakin mainetta ja kunniaa on jaettu kitsaalla kädellä. Etelä-Karjalan luonnonsuojelupiirin reilun 30 toimintavuoden aikana luonnonsuojeluliiton ansiomerkkejä olisi myönnetty tasaisella vauhdilla keskimäärin vain yksi joka toinen vuosi. Piirin alueella toimineista tai siellä nykyisin vaikuttavista on palkittu kaikkiaan 17 henkilöä, joista kultaista ansiomerkkiä kantavat vain *Pertti Siilahti*, *Vesa Tanskanen*, *Veijo Vilska* ja *Seppo Vuokko*. Imatran yhdistyksestä on palkittu kolme henkilöä: *Hannu Aarnio* toukokuussa 1994 ja *Kimmo Tiilikainen* sekä *Tuija Mertanen* lokakuussa 2006, kaikki hopeisella ansiomerkillä. Se myönnetään vähintään kymmenen vuoden ajan menestyksellisesti toimineelle jäsenelle. Kultainen ansiomerkki voidaan antaa liiton tai sen alaisten jäsenjärjestöjen eri tehtävissä ainakin 20 vuoden ajan menestyksellisesti toimineelle jäsenelle.

Nyt luonnon monimuotoisuuden teemavuosi tarjosi mitä loistavimman hetken muistaa kahta pitkän linjan toimijaa heidän saavutuksistaan. Seuraavassa SLL:lle lähetetyn hakemuksen sisältö tiivistettynä:

JOUKO SIRKIÄ tuli mukaan yhdistyksen toimintaan vuonna 1988. Sen jälkeen hän on ollut hallituksessa yhtäjaksoisesti nyt jo peräti 23 vuotta (1988–2010). Luonnonsuojelupiirin hallituksessa Jouko on toiminut ainakin vuosina 2002 ja 2003. Hallituksen kokouksissa hän ei turhia puhele, mutta yleisötilaisuuksissa hän on usein esittänyt luontoa haittaavan toiminnan kannalta ne inhottavimmat kysymykset. ”Se oikea Jouko” on kuitenkin nähty varsinkin luontoretkillä, joilla nuotiotulista ei ole tarvinnut kantaa huolta. Innokas kalamies, jonka matkaan tarttuu metsistä ja muualtakin luonnosta aina kaikenlaista!

PERTTI AHVONEN liittyi yhdistykseen vuonna 1986. Hallitukseen hänet valittiin syksyllä 1994, jonka jälkeen muutamaa välivuotta lukuun ottamatta hän on toiminut varapuheenjohtajana (1999–2002), jäsenenä (1995–1998, 2004–2007) ja viimeksi varajäsenenä vuonna 2009. Kaikkiaan hallitusvuosia on nyt takana 13. Lisäksi Pertti on kuulunut luonnonsuojelupiirin hallitukseen ainakin vuosina 2002–2004. Joukon tavoin myös Pertin ansiot ovat aidon luonnon puolella. Piinkova erämies ja intohimoinen luontoretkeilijä, jonka kanoottiretket varsinkin Venäjän puolella ovat hämmästyttäneet. Pertin monipuolisesta luontokirjastosta on löytynyt useampikin harvinaisuus yhdistyksen käyttöön.

Hakemuksen loppuun lisättiin: *"Jouko Sirkiä ja Pertti Ahvonen edustavat erinomaisella tavalla sitä ruohonjuuritason kokemusta, taitoa ja pyyteetöntä yhdistystoimintaa, mikä tänä päivänä on harvinaista. Luonnon monimuotoisuuden teemavuosi on mitä parhain hetki luovuttaa ansiomerkit Imatran Risuniemen luontopolun hoitotalkoiden yhteydessä 15.5.2010 – jossa molemmat ovat jälleen arvatenkin mukana."*

Ja tietenkin olivat! Kun risusavotan ja makkaranpaiston lomassa Joukolla oli kultainen ja Pertillä hopeinen ansiomerkki kädessä, kysyin molemmilta, mikä on pitänyt miehet luonnonsuojeluporukoissa niin pitkään. Tässä mallia meille jokaiselle!

Jouko, mistä kiinnostus luontoon kumpuaa ja miten alun perin tulit mukaan yhdistyksen toimintaan?

- *"Poutasen Terhon kanssa pikkupoikina mentiin lintujen perässä, ja kalassa olen käynyt niistä ajoista asti. Luonnossa olen aina viihtynyt. Näihin luontoporukoihin jotenkin vaan lipsahdin mukaan, kun ajattelin että joukossa voisi saada aikaan enemmän. Mutta eihän luontoa ole otettu huomioon päätöksenteossa lähellekään niin paljon kuin pitäisi. Vaikka monet asiat eivät minusta olekaan parantuneet, niin jotenkin luonnon arvostus on tässä vuosien varrella lisääntynyt. Se on hyvä se."*

Pertti, mikä karjalaisessa luonnossa on kaikkein parasta?

- *"Lehtimetsien vehreys, Vuoksenlaakson lehdot, Laatokan meri ja luonto. 1990-luvun alussa olin mukana ideoimassa ensimmäisiä luonnonsuojelupiirin soutu retkiä Laatokalle. Vaikka täällä puhutaan Venäjän Karjalan rappiosta, niin luontoihmisen näkökulmasta se on täynnä hienoja maisemia. Valitettavasti Karjalasta on jätetty meille suomalaisille vain pieni häivähdys, parhaimmat palat ovat kyllä rajan takana. Isäni suku on kotoisin Viipurin seudulta ja itselläni luontoharrastus alkoi nimenomaan Venäjän puolelle suuntautuneella luontoretkellä, joten ehkä siksikin kiinnostus itärajan taakse on kova."*

Risuniemen talkoissa 16.5.2010 palkitut: **Jouko Sirkiä** ja **Pertti Ahvonen**.

KIEHTOVISTA KÄÄVISTÄ

Myöhään syksyllä metsä saattaa vaikuttaa elottomalta ja hiljaiselta, mielenkiinnottomaltakin. Lumentuloon asti kuolevien ja kuolleitten puiden rungoilta voi kuitenkin löytyä kiehtovaa tutkailtavaa: eliöitä, joiden muodot ja värit ovat moninaiset ja joilla on tärkeä tehtävä puiden saattamisessa osaksi luonnon kiertokulkua.

Käävät ovat puiden sieniä. Olet varmaan nähnyt niitä useinkin, koska niitä kasvaa kaikkialla missä vain on puita. Lajeja tunnetaan Suomesta noin 230 ja uusia löytyy jatkuvasti. Kannattaisi ehkä pysähtyä tutustumaan tarkemmin tähän joukkioon. Voit päätyä kumartamaan maassa makaavalle, lahoavalle puunrungolle, parhaassa tapauksessa polvistumaan sen viereen.

Kääpien rihmasto elää puussa ja ottaa siitä ravintonsa. Puun pinnalla näkyvä osa on itiöemä, joka hoitaa lisääntymistehtävää. Itiöemien pinnalla (lakillisten kääpien alapinnalla) on vierivieressä erikokoisia ja -muotoisia pillejä (muutamissa lajeissa heltoja), joiden sisällä itiöt kehittyvät lentääkseen myöhemmin maailman tuuliin.

Itiöemät voivat olla monennäköisiä. Ne voivat muodostaa lakkeja, pieniä ja suuria, jotka kasvavat yksitellen tai ryhmissä, joskus riveissä. Osa käävistä kasvaa puun pinnan myötäisesti. Monet käyttävät molempia kasvutapoja kasvupaikan mukaan.

Joidenkin suurten ja kovien kääpien kuten arinakääpien elämää voi seurata jopa vuosikymmeniä. Yksivuotisia ja muutaman vuoden eläviä kääpiä on paljon.

Käävät voivat olla kovia, sitkeitä, pehmeitä ja hauraita, lähes harsomaisia. Hyvässä kasvussa olevien kääpien värikirjo on laaja raikuvan oranssista ja keltaisesta violettiin ja hempeän vaaleanpunaiseen. Valkeita alustanmyötäisesti kasvavia kääpiä on paljon ja niiden tunnistaminen haasteellista.

Haistaminen ja maistaminenkin voivat auttaa tunnistamisessa. Hajuissa (tuoksuissa) on helposti erottuvia, mutta myös kokenutta nenää vaativia. Jos lajia ei muuten saada varmennetuksi, otetaan avuksi mikroskooppi ja kemia.

Kasvuympäristö ja isäntäpuu ovat kullekin kääpälajille ominaisia. Käävät kasvavat pystyissa ja maapuissa, rungolla ja oksistossa, joskus maassa. Maapuissa käävät saattavat piileskellä puun alapinnalla, maata vasten, mukavassa kosteudessa. Niiden etsiminen vaatii joskus riuskaakin vaivannäköä.

Monet yleiset käävät vaivaavat talousmetsien ja puistojen puita eivätkä ole näissä ympäristöissä tervetulleita vieraita. Eniten yksilöitä ja lajeja löytyy metsistä, jotka ihminen on malttanut jättää ikääntymään omia aikojaan. Tällaisista metsistä saattaa löytyä vaateliaita, harvinaisia ja jopa uhanalaisia lajeja, jotka kertovat olemassaolollaan metsän historiasta: sopivan ikäistä ja kokoista lahoppua on ollut tarjolla mahdoli-

sesti vuosisatojen ajan. Niinpä tiettyjä kääpälajeja käytetään vanhan metsän arvioinneissa ns. indikaattorilajeina.

Kääpiin perusteellisesti paneutuneet ihmiset tekevät arvokasta työtä metsäinventoinneissa ympäri Suomea arvokkaiden, vanhojen metsien löytämiseksi ja pelastamiseksi. Runsaslahopuustoisten vanhojen metsien löytäminen Etelä-Suomesta ja erityisesti Etelä-Karjalasta on vain kovin vaikeaa. Viimeisten säilyneiden saarekkeiden menettäminen olisi korvaamatonta.

Edellä pikaisesti kuvaillut hurmaavat eliöt yllättivät minut, lapsesta lähtien luonnossa viihtyneen yli viisikymppisen naisihmisen, puolisentoista vuotta sitten. Olin kuvitellut olevani kohtalaisen huomiokykyinen, mutta jotenkin vain kääpien kohdalla oli harmaa aukko, vaikka ne ovat helposti ja hyvinkin perusteellisesti tarkasteltavissa. Sitten pääsin yhteen Etelä-Karjalan hienoimmista vanhoista metsistä inventointiryhmän mukaan ja kiinnostuin. Uskon, että suhteestani kääpiin ja muihin kääväkkäisiin tulee pitkä ja syvenevä. Nyt jokainen näkyviin tuleva lahopuu vetää vastustamattomasti puoleensa!

Suosittelen kääpiin tutustumista. Niiden etsiminen, kuten muidenkin sienien, muistuttaa aarteenetsintää – ja onhan se sitä! Ensimmäiset saattavat löytyä kotinurkiltasi. Paras aika lähteä etsimään kääpiä on alkusyksystä lumen

tuloon. Jos haluat katsoa vähän tarkemmin, luuppi on hyvä ja edullinen apuväline. Näytteiden ottamiseen tarvitaan puukkoa ja kamerakin on hyödyllinen havaintojen tallentaja. Kääpäkirjallisuutta löytyy kirjastosta.

On kihelmöivän riemastuttavaa, että luonnosta voi jatkuvasti löytää uutta tutkailtavaa ja ihmeteltävää. Vanhempikin yksilö siinä kummasti nuortuu!

– *Maija-Liisa Laitinen*

Edellisen sivun kuva: Punahäivekääpä Repoveden kansallispuistossa. Tämän sivun kuva: Yksivuotinen viinikääpä on jo vähän vanhentunut. Joutseno, Mattilanniemi. Kuvat: Maija-Liisa Laitinen.

SEITSEMÄN KEVÄTPÄIVÄÄ KORTAVUORELLA

Lauantaiaamuna 8.5.2010 kello lähenee kymmentä. Neljä miestä on seissyt parin asteen ”lämmössä”, navakassa tuulessa ja yhtämittäisessä sateessa jo viisi tuntia Kortavuoren tornissa. Yksi kaivaa välillä repustaan papereita: muoviin suojattuihin A-nelosiin hän ruksaa havaitut lintulajit ja kirjaa joitakin yksilömääriä, WC-paperiin kuivataan kiihkarit ja kaukoputket. Tällaisessa säässä linssipaperit olisivat hienostelua! – Näiden täytyy olla niitä lintuhulluja!

Äitsaaren Savolaisenniemessä Kortavuoren lintutornissa Imatran seudun luonnonsuojeluyhdistyksen joukkue Kortakat havaitsee klo 5–13 kaikkiaan 71 lintulajia. Kortakat osallistuu valtakunnalliseen Tornien taistoon (TT).

Kortavuoren 71 lajia on erinomainen tulos. Maakunnan ykköstornissa Siikalahdella havaitaan 88 ja Kuokkalammen uudemmassa lintutornissa 44 lajia. Valtakunnallisen TT:n voittaa Kristiinankaupungin Siipyyn torni 107 lajilla. Kortavuori ja Kortakat yltyvät 302 tornin ja joukkueen kisassa sijalle 91.

Olen noussut Kortavuoren torniin seitsemänä keväänä TT:n merkeissä. Tarkalleen kahdeksan tunnin mittaisina havaintojaksoina Kortavuorelta on määritetty yhteensä 104 lintulajia.

Muutaman kerran olen TT-kisan aikaan päivystänyt Kortavuoren tornissa yksin. Huonoin tulos on heti ensimmäiseltä keväältäni 2004: 52 lintulajia.

Imatran seudun luonnonsuojeluyhdistyksen joukkue eli Kortavuoren tornin tekijät tuli keväällä 2005 Suomen 221 tornin ja joukkueen joukossa sijalle 131. Lajeja Kortavuorella kirjattiin yhteensä 67. Peippo – joka varmasti havaittiin, mutta jäi merkitsemättä! – olisi nostanut sijoitusta kymmenkunta pykälää ylemmäksi.

Keväällä 2008 olisi Kortavuori menestynyt kautta aikain parhaiten. Olimme Tiilikaisen Kimmon kanssa tornissa kaksistaan, mutta emme olleet ilmoittautuneet TT-kisaan. Tarkkakorvaisen Kimmon 83 lajilla olisi oltu valtakunnallisessa TT-kisassa sijalla 45–54 ja itse havaitsemani 79 lajiakin olisivat nostaneet Kortavuoren sijalle 65–72. Parempikin tulos oli keväällä 2008 tarjolla: pikkukuoviparvi lensi tornin yli vain vajaan minuutin etuajassa ja Kortavuorta lähestynyt kotka putosi metsän taakse ennen aikojaan ja jäi lajilleen määrittämättä.

Keväällä 2009 Kortakat oli 67 lajillaan 292 tornin ja joukkueen joukossa sijalla 133.

Metsän keskellä kohoavan Kortavuoren lajilistasta puuttuvat tietenkin varpuset ja pulu, mutta myös esimerkiksi kiuru ja kivitasku, joita on toistaiseksi turhaan etsiskelty torniin mantereen puolelta näkyvältä maatilalta. Odotuslistan lajeja ovat hemppo, pyrstötiainen ja isolepinkäinen. Lehtokurppa havaittaisiin varmasti, jos tornissa oltaisiin iltahämärissä.

TT on tehnyt lintu- ja luonnonharrastusta tunnetuksi. Uutisointi ei tosin vieläkään ole asiantuntevaa. ”Vuoden 2010 useimmin havaittu laji oli kuikka (2 119 kertaa) ja eri lajeja ilmoitettiin nähdyksi 350” (Helsingin Sanomat 9.5.2010) on selväkielisenä: BirdLife Suomen Vuoden 2010 (erityistarkkailussa oleva) laji on kuikka, joita TT:ssä havaittiin 2 119 yksilöä. 350 on jokin toimituksessa vapaana ollut numero, joka on pistetty tähän – muuta en siitä keksi!

– Terho Poutanen

Lisää aiheesta:

Kortavuorelta havaitut lintulajit 2004–2010. – <http://www.sll.fi/etela-karjala/imatra>

Tornien taisto. – [http://www.birdlife.fi/lintuharrastus/tornien taisto.shtml](http://www.birdlife.fi/lintuharrastus/tornien_taisto.shtml)

Vieraslajit uhkaavat monimuotoisuutta

Vieraslajit ovat ihmisen tarkoituksellisesti tai tahattomasti levittämiä uusia lajeja, jotka eivät olisi pystyneet ylittämään niiden luontaisia leviämiseiteitä kuten vuoristoa, merta tai manteretta. Vieraslajeja pidetään maailmanlaajuisesti luonnon monimuotoisuuden toiseksi suurimpana uhkatekijänä elinympäristöjen häviämisen ja pirstoutumisen jälkeen. Pahimmissa tapauksissa ne ovat johtaneet alkuperäisten lajien häviämiseen tai ne ovat muuttaneet ekosysteemirakennetta pysyvästi. Ne myös vaikuttavat haitallisesti ekosysteemipalvelujen saatavuuteen, esimerkiksi vähentämällä maa-, metsä- tai kalatalouden tuotantoa sekä aiheuttamalla maaperän pilaantumista.

Muun muassa nämä hätkähdyttävät asiat ovat saaneet viranomaiset toimimaan myös Suomessa. Kansallista vieraslajistrategiaa valmistellaan parhaillaan maa- ja metsätalousministeriön johdolla. Strategian on määrä valmistua tämän vuoden lopulla.

Tällä hetkellä haitallisia vieraslajeja on Suomessa noin 120. Niistä noin 80 on kasvitauteja ja -tuholaisia, jotka uhkaavat esimerkiksi kasvinterveyttä ja jopa ruuantuotantoa. Myönteisiäkin esimerkkejä on. Vieraslajeista valkohäntäkauris on sopeutunut hyvin Suomen luontoon syrjäyttämättä kotimaisia lajeja. Suomi on säästynyt monilta vieraslajeilta muun muassa sen pohjoisen sijainnin ja kylmän ilmaston takia. Nyt tämä etu voi huventua ilmastonmuutoksen edetessä myös meidän leveysasteillamme, edesauttaen ihmisen mukanaan tuomien lajien lisääntymistä ja leviämistä maassamme.

Vieraslajien ikäviin piirteisiin kuuluu se, että ne saalistamalla ja laiduntamalla, kilpaillen tai risteytymällä haittaavat alkuperäislajeja. Vieraslajit voivat syrjäyttää alkuperäislajeja joko suoraan tai tuoda mukanaan taudin, jota alkuperäiskannat eivät kestä. Tällä tavalla esimerkiksi rapuruttoa kantava täplärapu on syrjäyttämässä jokiravun Suomen vesistöissä. Pahimmilta vieraslajeilta puuttuvat jopa kokonaan luontaiset viholliset, jotka rajoittaisivat niiden runsastumista.

Imatran seudulla vieraslajiongelman näkyy selvimmin kasvillisuudessa. Monet vieraat kasvilajit syrjäyttävät alkuperäislajeja koollaan ja aggressiivisella lisääntymisellään. Tällaisia ovat esimerkiksi jättipalsami ja jättiputki, joiden leviämistä on yritetty Suomessa torjua monilla alueilla. Pohjois-Amerikasta kotoisin olevan lupiinin suhteen peli on jo menetetty.

Vieraslajien torjumisessa ennaltaehkäisy on tärkeintä. Usean tuholaisen torjunta perustuu jo olemassa olevaan lainsäädäntöön, ja myös esimerkiksi luonnonsuojelulaki kieltää levittämästä vierasperäistä lajia luontoon, jos on aihetta epäillä pysyvän kannan syntymistä. "Nyt vieraslajistrategian laatimisen yhteydessä pohditaan mahdollista tarvetta lainsäädännön tarkentamiseen", kertoo ympäristöylitarkastaja Johanna Niemivuo-Lahti maa- ja metsätalousministeriöstä.

"Ihmisten ymmärryksen lisääminen on hyvin tärkeää, koska ihmisten ja tavaroiden vapaa liikkuvuus on kärjistänyt ongelmaa", Niemivuo-Lahti sanoo. "Nykyään myös esimerkiksi internetin välityksellä voi ostaa eksoottisia kasvinsiemeniä, lemmikkieläimiä tai eläviä syöttejä, eikä mitään kansainvälisiä rajoituksia tällaiselle kaupalle ja tämällyypiselle vieraslajien levitykselle ole olemassa."

Ennuste vieraslajien lisääntymisestä ja niiden aiheuttamista kustannuksista näyttää hurjalta: Tilanne räjähtää käsiin, jos kaikkea voitavaa vieraslajien leviämisen jarruttamiseksi ei tehdä.

Kirjoitus perustuu Pekka Väisäsen artikkeliin Luonnonkirjo 2/2010 – uutiskirjeessä. Lisätietoja osoitteessa: http://mmm.multiedition.fi/syke/luonnon_kirjo/2010/2-2010/fi/toimitus.php?nlid=17919

SIILIÄ VOI AUTTAA PARHAITEN ALKUSYKSYLLÄ

Alkusyksy on siilien kannalta tärkeä vuodenaika, jolloin sitä voidaan myös auttaa parhaiten. "Luonnonystävä naputtelee vähällä vaivalla kasaan siileille soveltuvan talvipesän. Maa-laamattomasta laudasta valmistettu harjakattoinen malli on jo suorastaan talvipalatsi siilille. Talvipesä sijoitetaan syyskesällä vaikkapa pihan perälle puiden ja pensaiden siimekseen", kertoo luonnonsuojelupäällikkö Ilpo Kuronen.

Siiliä voi myös ruokkia esimerkiksi lihalla, kalalla ja ruuan-tähteillä. Maitoa, liian suolaisia tai pilaantuneita ruokia ei tule tarjota. Jos kissanruokaan lisää pähkinärouhetta ja tilkan rypsiöljyä, on siilin herkuateria valmis. Kun siilejä ruokkii niille rakennetun talvipesän läheisyydessä, ne löytävät sen varmemmin.

Siilit viihtyvät ihmisten läheisyydessä, ja ovat sen takia alttiita myös onnettomuuksille. Autot ja puutarhan syytöimet saattavat koitua onnettomuuksiksi piikkipalleroille. Siilin piikit eivät suojaa sitä autoliikenteeltä. Alkusyksystä liikkeellä on paljon nuoria yksilöitä, jotka ovat kokemattomina alttiimpia onnettomuuksille. Autoilijat voivat pimene-

vissä syysilloissa laskea ajonopeuttaan siilien suosimilla alueilla.

Syksyisten lehtikasojen polttamisen yhteydessä kannattaa tarkkailla myös siilien mahdollista paikalla oloa. Suomessa on etenkin suurten lehti- ja risukasojen polton yhteydessä palanut myös siilejä. Myös siimaleikkurit aiheuttavat siilien loukkaantumisia. "Siili on lähiluontomme sympaattisimpia lajeja. Luonnonsuojeluliitto haastaa etenkin kaikki nikkaritaitoiset siilitukat tositoimiin lähiluonnon puolesta", Kuronen keventää.

Kirjoitus pohjautuu Suomen luonnonsuojeluliiton tiedotteeseen

Ohje siilin talvipesän rakentamiseksi: <http://www.sll.fi/jasensivut/luonnonharrastus/siilintalvipesa>

Lisätietoja siilistä:

<http://www.siilikiikarissa.fi/etusivu.php>

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Siili>

Allergiaterveyttä luonnosta?

Vuonna 2008 käynnistyneen Kansallisen allergiaohjelman keskeisenä tavoitteena on seuraavan vuosikymmenen aikana lisätä väestön sietokykyä allergeeneille. Ja missäpä se onnistuisikaan helpommin kuin luonnossa – luonnollisesti!

Suomalaiset ovat maailman allergisin kansa: joka toinen kärsii jonkinlaisesta allergiasta. Uuden lääketieteellisen tutkimuksen pohjalle rakentunut Allergiaohjelma viitoittaa uuteen suuntaan: nyt vahvistetaan sietokykyä eikä vältetä allergeeneja turhaan, mutta vakavat allergiat hoidetaan ajoissa ja tehokkaasti. Aikaisemmin koteja on saneerattu, lemmikit hävitetty ja ruokavaliostakin poistettu varmuuden vuoksi mahdolliset herkistäjät. Allergioita toimet eivät juuri ole vähentäneet.

Luontoihmissen näkökulmasta suunta on aivan oikea, koska allergiat ovat mitä suurimmassa määrin elintapa- ja ympäristösairauksia. Allergiaohjelman keskeisimpiä haasteita onkin, miten vahvistaa ja eheyttää kaupunkilaisen luontoyhteyttä. Meistä suomalaisista on tullut kaupunki-, huone-, toimisto- ja kauppa-

kusihmisiä, joiden elämänrytmi, aikataulut, asuminen, toimeentulo ja vapaa-aika eivät enää asetu vuodenajan, säätilan tai luonnonympäristön mukaan. Luontosuhteemme on muuttunut Euroopan ennätysvauhtia. Kun vielä lisätään täydellinen hurahdus teknologiaan, meistä on kehittynyt melkoisia kotisohvaluontoseikkailijoita. Samalla kun kokemukset ja elämykset surkastuvat yhä virtuaalisemmiksi, monen tiedot savanieläimistä ovat monin verroin paremmat kuin lähimetsän ketuista tai jäniksistä.

Mutta kuinka uskaltautua ulos? Tiedotusvälineet muokkaavat mielipiteitä yhä vahvemmin, myös siitä miten luontoon pitäisi suhtautua. Nykyisen uutisoinnin aikakaudella luonnosta ei saa allergiaterveyttä, vaan siellä menettää enemmän henkensä! Esimerkkejä luokattomasta luontouutisoinnista tulee vastaan jatkuvasti. Ensin karhut pelottivat marjastajat pois metsistä, nyt perii hukka koulutiellä ja linnut levittävät influenssansa ihmisiin. Kuka ottaa vastuun, jos punkinpuremasta sairastuu? Kesällä 2008 Lappeenrannassa ehdotettiin vakavissaan kaupungin suosituimpiin ulkoilualueisiin kuuluvan metsikön myrkyttämistä puutiaisaivokuumeen pelossa. Sielläpä olisi sen jälkeen hyvä kulkea ja nauttia luonnosta turvallisesti mielin.

Kun vuosituhannen alun lämpimät kesät toivat herhiläisen vuosikymmenien tauon jälkeen kaakkoisimman Suomen ampiislajistoon, Iltalehtikin noteerasi asian. Tappaja-ampiainen leviää Suomeen – on vaikea keksiä otsikkoa, joka olisi kauempana totuudesta. Nostamalla uusia uhkakuvia jatkuvasti esiin tuloksena on harhakuva luonnosta, joka olisi vaarallisempi kuin moottoritie tai öinen kivikaupunki konsanaan.

Ihmisen biologinen asema luonnossa ei ole muuttunut vuosituhansiin, mutta suhde ja altistuminen luontoon viime vuosikymmeninä sitäkin enemmän. Juuri tässä piilee allergioiden pahan alku ja juuri, sillä monet elämää helpottavat ja parantavat keksinnöt ovat samalla edesauttaneet allergioiden kehittymistä. Maailmansodissa täit ja niiden levittämät taudit olivat vielä todellinen terveysuhka, mutta sittemmin elinympäristöön liittyvät riskit ovat pienentyneet merkittävästi. Nyt jo ymmärretään, että allergiaongelman ydin ovat romahtaneet suojatekijät – tarvitaan siis vahvempaa luontosuhdetta.

Mikä siis neuvoksi? Aloitetaan jo lapsista, joista on ihanaa leikkiä ja liikkua ulkona luonnossa. Pikkulapsenhan ovat luonnostaan luonnontutkijoita, kunnes kiinnostus hiipuu ilman aikuisten kannustusta ja ohjausta. Pistäkää siis lapsenne keräämään vaikka kasveja! Oppi siinä sivussa ei ole aikuisillekaan pahasta, sillä edessänne avautuu tavattoman rikkaan luonnon kieli. Samalla syvenee myös arvostus elävää luontoa ja luonnon monimuotoisuutta kohtaan. Hämmästyin joka kerta, kun edellisen sukupolven miehet ja naiset paukuttelevat luontorekillä muistilokeroistaan kasvien tieteellisiä nimiä vielä vuosikymmenien jälkeen. Vanhaan aikaan oppi on mennyt koulussa hyvin perille. Oman sukupolveni edustajat eivät sen sijaan osaa nimetä pihlajaakaan, vaikka se on edelleen *Sorbus*.

Mutta maailma on muuttunut. Valitettavasti suomalaisten pientilojen lähes täydellinen kato on kaventanut merkittävästi lasten mahdollisuuksia tutustua maatilán elämään ja sen maanläheisiin tuoksuihin. Omat lapsuuskesäni 1970-luvulla sain vielä viettää Ylämaalla isovanhempien maatilalla, jossa lehmät, kanat ja kissat kuuluivat arkeen. Lehmäpaimenessa oltiin veljen kanssa ja siinä samalla saatiin isoäidiltä luonnon merkeistä sellaista oppia, josta lapset tänä päivänä tuskin edes osaavat haaveilla.

Nyt kaupunkilasten arki kuluu pelien, tietokoneen ja internetin tahdissa. Vanhempien kiire ja työpaineet yhdistettynä luontolukutaidottomuuteen on lisännyt koulun ja varsinkin luontokoulujen ympäristökasvatusta. Näiden arvoa ei kuitenkaan vielä ymmärretä, sillä Suomessa on ajettu alas tai kavennettu harvojen jo vakiintuneiden ympäristökoulujen verkostoa.

Onneksi maassamme toimii edelleen useita luontokouluja. Myös Luonto-Liitto järjestää joka kesä runsaasti erilaisia luontoleirejä ja partiokin on vielä voimissaan. Luonnonsuojeluliiton paikallisyhdistykset järjestävät vuosittain satoja retkiä ja muita tapahtumia, joille koko perhe pienimmistä alkaen pääsee helposti mukaan luontoon.

Metsäluonto kaipaisi allergiaohjelman vastinetta

Allergiaohjelmaan kytkeytyvää luontoviestiä ei ole suunnattu vain ja ainoastaan lapsille ja nuorille. Vuosien saatossa olen puhunut kymmenille ammatti- ja aikuisryhmille ympäristöasioista. Miksi ilmastonmuutos on uhka, miksi kuollut puu on kaikkea muuta kuin kuollut ja mihin niitä ötököitä ylipäänsä tarvitaan? Vertaus luonnon monimuotoisuuden kadosta pultteja jatkuvasti menettävän lentokoneen turvallisuuteen herättää monet pohtimaan asioita uudesta näkökulmasta.

Yleensä jo pieni kaivelu paljastaa, että suomalaiset ovat perimältään luontokansaa. Tutkimusten mukaan 97 % virkistäytyy metsässä vuoden aikana kävellen, patikoiden, vaeltaen tai hiihtäen, ja usein kesällä tai syksyllä mukana on marjaämpäri tai sienikori. Koska luonnonympäristö elvyttää ja rentouttaa huomattavasti kaupunkiympäristöä enemmän, moni saakin luontoliikunnasta kaivattua vetoa arkeen.

Allergiaohjelman viesti kytkeytyy mielenkiintoisesti suomalaiseen metsäluontoon. Suomessahan vallitsi toiseen maailmansotaan asti Aimo Cajanderin ja Erkki K. Kalelan luonnonmukainen metsänhoito, joka perustui luonnon kanssa samaan suuntaan toimimiseen. Kun tehometsätaloudella päästiin irti luonnon jalkapuusta, Suomessa on nykyisin todennäköisesti yli tuhat uhanalaista metsälajia. Monet lajeista on jo tuomittu sukupuuttoon, vaikka itse ne eivät sitä vielä ymmärräkään. Puistomaisen siistit puupellot ovat todellisia metsän irvikuvia eivätkä luonnon näkökulmasta millään tavalla terveitä. Allergiaohjelma viestittää toimimaan samaan suuntaan luonnon kanssa, mihin olisi syytä palata myös suomalaisessa metsänhoidossa.

Allergiaohjelman luoja on myös psykologista siedätystä ja asennekasvatusta. Luonnossa työskentelevänä heinäallergisena olen täysin samaa mieltä, tarvitaan reilumpaa asennetta: turhat kitinät pois. Kun tänä kesänä nurmipuntarpää, koiranheinät ja timoteit taas kukkivat, nenäni vuotaa ja välillä silmissäkin tuntuu, mutta minkäs teet. Oireista huolimatta kesä on hienoa aikaa!

Luonto on säilyttämisen arvoinen paitsi virkistyspaikkanamme, ennen kaikkea kymmenien tuhansien suomalaisten eläin- ja kasvilajien elinpaikkana. Tätä ei voi sisäistää, jos luontosuhde ei perustu aitoon ja omakohtaiseen luonnon kokemiseen ja sen omaehtoiseen tarkkailuun. Kuulostaa yksinkertaiselta luontohömpältä, mutta sillä on perustavaa laatua oleva merkitys, myös Allergiaohjelman onnistumisen kannalta.